

” Jag hade kört full tidigare själv och förmodligen hade det gått så långt att jag inte riktigt förstod vad som kunde hända när jag tog med pojkarna.

DET VAR DEN FÖRSTA JULEN

som nyskild. Att fira helgen i den kala lägenheten kändes inte lockande. Därför bestämde sig Mari Ryman för åka till sin mamma och sina släktingar på Gotland.

Hon tog bilen från bostaden i Järfälla norr om Stockholm och styrde mot Nynäshamn. Båten till Gotland skulle gå vid midnatt, ett par dagar före julafton.

Det var mörkt och kallt ute. Innan hon hade hunnit ut på motorvägen hade sönerna Johan, 8, och Petter, 5, somnat i bilen.

– Jag skulle bara iväg, ville hinna till färjan. Jag tyckte inte det var så farligt, utan tyckte att jag hade kontroll, säger hon.

Det hade hon inte.

Färden i den blå Forden var både vinglig

”JAG KÖRDE RATTFULL”

I baksätet satt sönerna Johan, 8, och Petter, 5. På förarplatsen mamma Mari kraftigt berusad. Julresan slutade i en poliskontroll redan efter en kvart.

– Det var tur. Jag kunde ha kört ihjäl mina barn, berättar Mari Ryman.

Motor granskar de senaste årens kraftiga ökning av andelen kvinnliga rattfyllerister.

och ryckig redan när hon lämnade parkeringsplatsen. I höjd med Solvallas travbana stod det några polispatruller och kontrollerade om jultrafikanterna skötte sig.

Det gjorde de flesta, men inte Mari Ryman.

Hon lyckades visserligen svänga av vägen till poliskontrollen, men snubblade ut ur bilen. Genast förstod polisen att de hade stoppat en rattfyllerist.

Vad Mari Ryman då inte visste var att hon filmades av TV4. Ett tv-team var på plats för att följa polisens arbete.

Snart kablades en berusad Mari Ryman ut i tv. Hon presenteras som tvåbarnsmamma och har försetts med pixlat ansikte för att man inte ska kunna se vem hon är. Men rösten är inte förvrängd. Hennes så karakteristiska lätt sjungande gotländska hörs tydligt.

– Mormor såg programmet och ringde mamma. Var det Mari i bilen? frågade hon chockad.

Svaret var lika enkelt som smärtsamt.

Ja.

– Jag skämdes enormt för vad jag gjorde. Det fanns ingen ursäkt.

ANTALET MISSTÄNKTA rattfyllerister har, med undantag för de senaste åren, ökat varje år sedan mitten av 1990-talet.

Det beror förmodligen i huvudsak på att polisen under samma period har ökat antalet kontroller. Fler kontroller leder till att fler rattfyllerister åker fast och att rattfylleribrottsligheten därmed, rent statistiskt, ökar.

De senaste årens nedgång i antalet misstänkta rattfyllerister beror på det omvända

förhållandet, det vill säga att polisen i dag tar färre alkoprov än tidigare.

Den största skillnaden mot för några decennier sedan är den mycket kraftiga ökningen av andelen kvinnliga rattfyllerister. På 1970-talet var mellan 3 och 4 procent av de upptäckta rattfylleristerna kvinnor. Under de senaste åren har andelen legat på cirka 11 procent. Bara sedan mitten av 1990-talet har kvinnornas andel av rattfylleristerna ökat med uppemot 30 procent.

Under de senaste åren är det i gruppen yngre kvinnor som andelen rattfyllerister har ökat mest (i förhållanden till sin andel av befolkningen).

Motor har sammanställt Brottsförebyggande rådets statistik över antalet personer som under åren 2009–2011 misstänktes ▶

” **Jag var på väg utför. Mitt alkoholberoende ökade kraftigt efter att jag hade skilt mig.**

för rattfylleri, alltså fastnade i polisens kontroller.

I förhållande till antalet invånare (kvinnor) i länet toppar Jämtlands län statistiken över andelen kvinnliga rattfyllerister i Sverige.

I länet fanns det under den undersökta perioden 146 misstänkta kvinnliga rattfyllerister per 100 000 invånare.

På andra plats på den dystra listan kom Västernorrlands län med 130 misstänkta kvinnliga rattfyllerister per 100 000 invånare och på tredje plats Hallands län.

Minst andel kvinnliga rattfyllerister tycks det finnas i Jönköpings och Östergötlands län, även om statistiken inte till fullo skildrar geografiska skillnader när det gäller förares alkoholpåverkan.

Statistiken påverkas av hur aktiva olika

polismyndigheter är när det gäller att kontrollera nykterheten.

Tove Sporre, analytiker vid Rikspolisstyrelsen, säger att kvinnornas andel av rattfylleristerna har ökat under en längre tid.

– Jag tror att det dels beror på att kvinnor i dag kör bil i större utsträckning än för exempelvis 20 år sedan, dels på förändrat alkoholbeteende. Män och kvinnor har blivit mer lika när det gäller alkoholkonsumtion.

MOTOR TRÄFFAR MARI RYMAN på ett kafé i Bålsta några mil norr om Stockholm.

Det har gått 15 år sedan hon stoppades med över 2 promille alkohol i blodet och med sönerna sovande i baksätet.

– Det var min räddning att polisen stoppade mig. Jag var på väg utför. Mitt alkoholbe-

roende ökade kraftigt efter att jag hade skilt mig. Jag mådde väldigt dåligt, säger Mari Ryman som i dag är 47 år.

Hon dömdes för grovt rattfylleri och fick välja mellan en månads fängelse eller Rattfällan, ett behandlingsprogram för människor som har kört berusade.

Det blev Rattfällan. Behandlingen gick bra och hon lyckades sluta dricka. Under åtta år drack hon inte en droppe.

Men sedan fick hon ett återfall som varade i flera år. Nu har hon än en gång rest sig och är nykter sedan fyra år.

Utan både bil och körkort.

– Jag har aldrig kört efter den där händelsen för 15 år sedan på Solvalla. Nu vill jag ta körkort igen. Men det är dyrt och jag har inte riktigt råd just nu. Men det kommer.

NÄR DET GÄLLER rattfylleribrott anses mörktalet vara mycket stort. Även om antalet som misstänks och döms för rattfylleri har ökat sedan mitten av 1990-talet, är det inte säkert att andelen som kör bil berusade också har ökat.

Enligt flera indikationer kan det i stället vara precis tvärtom:

- Den totala alkoholkonsumtionen i samhället har gått ner. Enligt flera vetenskapliga studier finns det ett klart samband mellan konsumtionen av alkohol och antalet rattfylleribrott.
- Antalet rattfulla personbilsförare som omkommer i trafiken har minskat.
- Allt färre anger i Trafikverkets trafiksäkerhetsenkäter att de har kört bil berusade.

FÖR ATT FÅ ORDNING på sitt liv flyttade Mari Ryman för fyra år sedan tillbaka till Gotland, ön hon lämnade som 20-åring.

– Nu kommer jag att vara kvar på Gotland. Jag trivs verkligen med livet och jobbet där. Hon är undersköterska, men det var många år sedan hon jobbade inom vården.

I dag arbetar Mari Ryman som vaktmästare på nykterhetsorganisationen IOGT-NTO i Visby.

– Jag har aldrig haft ett så bra jobb någonsin, säger hon och ler brett.

Det var inte första gången Mari Ryman körde full när hon åkte fast utanför Solvalla. Men det var första och enda gången hon körde full med sina barn i bilen.

– Jag vet egentligen inte varför jag körde med dem. Det finns ingen bra förklaring. ▶

VI KÖRDE OCKSÅ MED ALKOHOL I BLODET

Hundratals kvinnor åkte fast för rattfylla 2012. Här är några av dem:

KVINNA, 20, SUNDSVALL

I juni larmar en bilist i Sundsvall polisen då han ser en bil som vinglar fram. När polisen följer efter bilen ökar föraren farten och kör mot rött två gånger i centrala Sundsvall. Till slut lyckas polisen preja bilen som fastnar på en refug. I bilen sitter en kvinna i 20-årsåldern som har 1,83 promille alkohol i blodet. Kvinnan åtalas för grovt rattfylleri och grov vårdslöshet i trafiken. Hon erkänner, säger att hon drack tre, fyra starköl men aldrig kände sig berusad.

KVINNA, 57, LUND

En mamma i Lund övningskör med sin dotter på hösten. När de stannar på en rastplats i Båstad och tar en paus börjar mamman dricka whisky, utan att dottern ser det. Senare stoppas bilen i en kontroll. Mamma har då 1,52 promille alkohol i blodet. Hon döms för grovt rattfylleri till skydds-tillsyn och 40 timmars samhällstjänst. Kvinnan hade tidigare dömts för rattfylleri.

KVINNA, 43, SIMRISHAMN

I november döms en 43-årig kvinna från Simrishamn till en månads fängelse för grovt rattfylleri. När hon den 19 februari stoppades i en kontroll hade hon 2,06 promille alkohol i blodet. Hon erkände direkt och sa sig vara villig att göra samhällstjänst. Ystads tingsrätt ansåg att hon skulle sitta i fängelse i stället.

KVINNA, 69, ÖSTERSUND

Med 2,43 promille i blodet slutar den 69-åriga kvinnans färd med att hon kör upp på en rondell. Livsfarligt, menade ordföranden i Östersunds tingsrätt som ville döma henne till tre månaders fängelse. Men rätten tog hänsyn till kvinnans ålder och nöjde sig med en månads fängelse.

KVINNA, 50, KUNGSBACKA

Flera trafikanter tycker att bilen vinglar och larmar polisen som stoppar den. Den 50-åriga kvinnan bakom ratten har då 1,24 promille i blodet. Hon döms till skydds-tillsyn och behandling mot sin alkoholism. Kvinnan hade tidigare dömts för rattfylleri.

KVINNA, 42, KUNGSBACKA

Efter att ha druckit minst en flaska martini sätter sig den 42-åriga kvinnan i bilen. När hon senare stoppas har hon 2,78 promille alkohol i blodet, men säger ändå att hon inte kände sig speciellt påverkad.

Kvinnan döms för grovt rattfylleri till två månaders fängelse.

DET HÄR HÄNDER I KROPPEN

Alkohol gör dig till en sämre bilförare. Omdömet, koordinationen, synen och reaktionsförmågan försämras stegvis.

0,2 PROMILLE: Nu märks alkoholeffekten tydligt. Värme känsla och hämninglösande effekt som gör det lättare att prata. Det går inte längre att köra ett fordon på ett betryggande sätt.

0,3 PROMILLE: Sämre koncentration och allt svårare att klara finmanövrering. Sämre reaktionstid gör att bromssträckan ökar med minst 10–15 meter.

0,4 PROMILLE: Avståndsbedömningen blir sämre och synfältet förminskas. Du ser inte trafikljusen.

0,5 PROMILLE: Ökad värme känsla. Psykiska spänningstillstånd släpper. Allt sämre precision.

0,6 PROMILLE: Ännu längre reaktionstid.

0,8 PROMILLE: Tydlig alkohollukt och starka känslouttryck. Högljud och överdrivna rörelser.

1,0 PROMILLE: Börjar sluddra. Svårt att gå stadigt och kontrollera känslorna. Sämre muskelkontroll förlänger reaktionstiden.

1,2 PROMILLE: Svårt att gå och stå. Sluddrar rejält när du pratar. Spyrfärdig om du har druckit snabbt.

1,5 PROMILLE: Rejält packad. Raglar och kan falla omkull. Spiller och sluddrar.

3,0 PROMILLE: Gränsen till medvetlöshet. Uppfattar inte vad som händer och sker.

4,0 PROMILLE: Alkoholförgiftning – kan vara dödlig.

VAR FEMTE DÖD I TRAFIK RATTFULL

Det finns ett klart samband mellan alkoholkonsumtion och trafikolycksrisk, enligt en mängd vetenskapliga studier. Av de personbilsförare som i Sverige dödades i singelolyckor år 2008 hade hälften alkohol i blodet.

Var femte personbilsförare som under år 2009 omkom i en trafikolycka hade en blodalkoholhalt över 0,2 promille. Källa: MHF, Trafikverket

Jag hade kört full tidigare själv och förmodligen hade det gått så långt att jag inte riktigt förstod vad som kunde hända när jag tog med pojkarna.

Hon har ofta fått frågan från sina söner hur hon kunde köra full med dem i bilen.

– Vi har flera gånger pratat om det som hände. De har till och med sett tv-filmen. Deras fråga var given: Hur kunde du göra så när du alltid sa att vi betydde allt för dig?

– Det finns inget enkelt svar. Jag kunde helt enkelt inte kontrollera mitt drickande. Jag drack mest i min ensamhet, men var aldrig berusad på jobbet. Där har jag alltid skött mig.

För första gången under vårt samtal tvekar hon en aning.

ALLT FLER KVINNLIGA RATTFYLLERISTER

EN OMKOM OCH TVÅ SKADADES. Den 64-åriga kvinnan har 1,5 promille alkohol i blodet när hon mitt på dagen kommer över på fel sida av länsväg 959 mellan Anneberg och Eksjö. Hon kör rakt in i fyra motorcyklist. En motorcyklist omkommer direkt, två andra skadas allvarligt. Kvinnan döms senare till två års fängelse för grovt vållande till annans död, grovt vållande till kroppsskada och grovt rattfylleri. Samma år som olyckan inträffade hade kvinnan fått tillbaka sitt körkort efter en tidigare rattfylleridom.

FOTO: TOBIAS MARBENIUS

Orden som tidigare bara vållt ur hennes mun pressas nu sakta fram. Eftertänksamt.

– Jag har verkligen fått kämpa och slita mig dit jag är i dag. Det har gjort att jag har fått tillbaka förmånen att vara med mina grabbar. Underbart, säger hon.

Under de 15 år som har gått sedan hon körde full har andelen kvinnliga rattfyllerister ökat.

Varför?

– Jag vet inte. Men det är väl ett tecken på att samhället blivit mer jämställt. Kvinnor gör som män, säger Mari Ryman som menar att det fortfarande anses värre med en full kvinna bakom ratten.

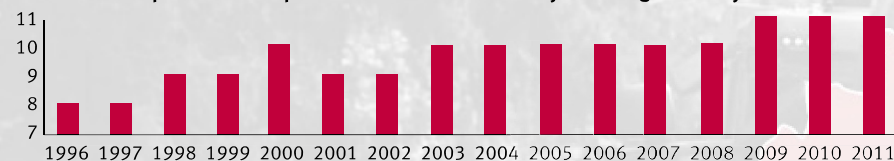
– Absolut. Man förväntar sig inte att en mamma ska köra full.

Att kvinnor skäms mer för att de har kört bil berusade bekräftas av att nästan alla som Motor kontaktat avböjt att vara med i tidningen. De vill inte ens de ställa upp och berätta anonymt.

– Det är många gånger tyngre för kvinnor som åker dit för rattfylla än för män. Det är fortfarande mycket mer stigmatiserat, säger Lasse Lewerth som är ordförande för Madd, Mothers against drunk driving, ett stödnätverk för dem som har mist anhöriga på grund av rattfyllerister.

– Det är i stort sett bara manliga rattfyllerister som kör ihjäl andra – än så länge. Mig veterligt finns det inget fall i Sverige där en kvinnlig rattfyllerist kört ihjäl någon, säger han.

Andel kvinnor i procent bland personer misstänkta för rattfylleri och grovt rattfylleri 1996-2011:

Källa: Brottsförebyggande rådet (BRÅ) och Motors beräkningar.

GRÄNSEN GÅR VID 0,2 PROMILLE

- I Sverige går gränsen för rattfylleri vid 0,2 promille alkohol i blodet. Samma regler gäller i Norge och Polen.
- I EU-länderna Tjeckien, Slovakien, Rumänien och Ungern råder nolltolerans.
- De flesta EU-länder har 0,5 promille som gräns.
- I EU-länderna Irland, Malta, Luxemburg eller Storbritannien är 0,8 promille gräns för rattfylleri.
- I de flesta EU-länderna råder strängare krav på nykterhet för yrkestrafik.

ALLT FÄRRE DÖMS TILL FÄNGELSE

Andelen fängelsedomar för rattfylleribrott minskade under perioden 2008–2011 från 20 till 18 procent – i genomsnitt 8 190 personer per år för rattfylleri (alkohol eller narkotika) och 4 870 personer för grovt rattfylleri. Den vanligaste påföljden vid rattfylleribrott var under perioden strafföreläggande (74 procent), det vill säga böter utfärdade av åklagare. Den näst vanligaste, 22 procent, var böter utfärdade av domstol. Den vanligaste påföljden för grovt rattfylleri under åren 2008–2011 var fängelse (50 procent). Den genomsnittliga strafftiden var två månader.

HÄR KÖR FLEST KVINNOR FULLA

Kartan till vänster visar antal kvinnor misstänkta för rattfylleri och grovt rattfylleri 2009–2011 per 100 000 invånare (kvinnor).

Jämtland	146	Kronoberg	100
Västernorrland	130	Västmanland	100
Halland	125	Dalarna	98
Gotland	124	Uppsala	94
Värmland	120	Västerbotten	94
Norrbotten	116	Västra Götaland	93
Kalmar län	113	Stockholms län	89
Södermanland	107	Skåne län	85
Örebro län	101	Gävleborg	82
		Blekinge	73
		Jönköpings län	68
		Östergötland	68

Källa: BRÅ och Motors beräkningar.

ÅR 2000 TOG POLISEN 1,1 miljoner alkoholutandningsprov. 2008 hade antalet ökat till 2,6 miljoner. Under de senaste åren har antalet alkoholutandningsprov minskat, precis som träffprocenten.

Enligt kritikerna beror det sistnämnda på att polisens verksamhet i växande utsträckning styrs av kvantitativa mål. Kontrollerna sker framför allt på platser och tider på dygnet då det är enklast att genomföra störst antal alkoholutandningsprov, inte då sannolikheten är som störst att man ska träffa på en rattfyllerist.

– Flera studier visar att polisens kontroller har väldigt stor brottsförebyggande effekt, oavsett om man kontrollerar personer som kör berusade eller inte. Sannolikheten för att

den som har fastnat i en rattfyllerikontroll och varit nykter inte ska köra påverkad nästa gång är större än om han eller hon inte fastnat i kontrollen, säger Tove Sporre vid Rikspolisstyrelsen.

Polisen arbetar med två olika typer av kontroller – slumpmässiga och riktade.

– Vid slumpmässiga kontroller kan man stå var som helst och när som helst. Syftet med dem är framför allt att vara brottsförebyggande. Vid riktade kontroller – till exempel utanför krogar eller Systembolagets butiker – är det primära att ta dem som kör rattfulla. Båda kontrolltyperna behövs.

Enligt flera studier dricker rattfyllerister mer alkohol än befolkningen i stort. Andelen alkoholister är större.

Av de som lagförs för rattfylleribrott blir omkring 20 procent lagförda på nytt inom fem år.

UNDER ÅREN SOM NYKTER och körkortslös har Mari Ryman ibland funderat över hur man ska minska rattfylleriet.

Enligt henne är receptet enkelt.
– Inför krav på alkohol i alla bilar. Jag vet ju att alla busschaufförer blåser innan de sätter sig bakom ratten. Jag vill att alla förare ska göra likadant. Då kommer problemet att minska drastiskt, säger Mari Ryman som menar att det i dag är alldeles för dyrt för den enskilde att installera alkohols.

– Man borde få någon form av stöd för att göra det.